

Knud Rasmussens skildring af Melvillebugten

Af Regitze Margrethe Søby

Under min gennemgang af Knud Rasmussens arkiv på det kongelige Bibliotek i København fandt jeg et upubliceret manuskript.

Knud Rasmussens Arkivet.

Skildring af den II Thule-Ekspedition 1916–18.

M/S videnskabelig Udgave af 2. *Thule*, dog ikke det trykbrugte M/S, da denne Original først blev fundet senere mellem Sendingerne fra 5. Thule.

Det kan oplyses, at dette manuskript er på ialt 84 sider, men virker ukomplet. I afsnittet: *Hvile- og Fededage* (12.–17. maj) bliver beretningen pludselig afbrudt d. 15. maj.

Formålet med Den 2. Thule-ekspedition, der fandt sted 1916–1918, var følgende:

- 1) Kortlægning af de store hidtil ikke undersøgte fjorde på Grønlands nordkyst: St. Georg Fjord, Sherard Osborne Fjord, Victoria Inlet, Nordenskiöld Inlet, Chip Inlet og De Long Fjord.

- 2) En botanisk og geologisk undersøgelse af hele det berejste distrikt – verdens nordligste land.
- 3) En etnografisk undersøgelse af eventuelle spor efter en tidligere eskimovandring norden om Grønland til Østkysten.

Endvidere ville Knud Rasmussen meget gerne undersøge Melvillebugten nærmere, som han skriver i sit manuskript:

»Kyststrækningen her er af den største Interesse i geografisk Henseende, og da jeg netop fra talrige Slæderejser kender alle Lokalteter, vil de omtalte Undersøgelser kunne tilendebringes i Løbet af kort Tid.

Særlig Vigtighed af flere Grunde har denne Strækning som det geografiske Forbindelsesled mellem de danske Kolonidistrikter og Kap York-distriktet, og det er at forvente, at en saadan Undersøgelse af Melvillebugten vil give værdifulde Oplysninger om de gamle eskimoiske Vandringer. Det er saa meget mere vigtigt at undersøge denne Kyst i saa Henseende, som Eskimoerne maa

have passeret denne Strækning for at komme til nuværende Dansk-Vestgrønland« (s. 3–4).

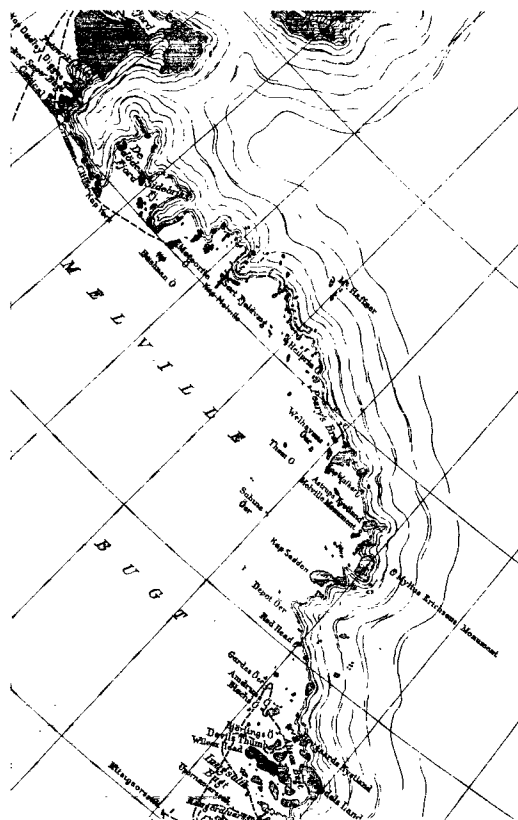
Denne undersøgelse fandt sted, da Knud Rasmussen, Lauge Koch og grønlanderens Tobias Gabrielsen i juni 1916 med slæde rejste over Melvillebugten til Thule. Derom skriver Knud Rasmussen i sit manuskript i afsnittet: *Den II Thule-ekspeditionens første Program løses:*

»I Tiden fra den 4. til den 17. juni berejste og undersøgte vi Strækningen fra Kap Holm til Kap York, begunstiget af Vejret saavel som af Isforholdene. Lauge Koch gennemførte sin planlagte Kortlægning, og jeg maa her udtale min Beundring for den Arbejdsevne, han her lagde for Dagen. Under alle Forhold viste han en dyb Interesse for sit Arbejde og en saadan Udholdenhed i dets Udførelse, at han ofte arbejdede Dag og Nat uden at søge ordentlig Hvile.

Samtidig med, at dette Arbejde blev gjort, arbejdede jeg selv med Undersøgelser af de tidligere Beboelsesforhold i Melvillebugten, og jeg havde det Held at paavise en mængde Ruiner på hele Strækningen, saaledes at det nu med Sikkerhed kan siges, at dette Omraade har været Ruten for en eskimoisk Folkevandring gennem mange Slægtsled.

Naar det i det hele taget kunde lade sig gøre at gennemføre vort Program paa saa kort Tid, skyldes dette i nogen Grad den Omstændighed, at jeg paa Forhaand var kendt med alle Lokalteter, idet jeg ialt har befaret Melvillebugten 33 Gange.

I hele denne Periode af vor Ekspedition havde vi i Tobias Gabrielsen en fortræffelig Hjælper og behøvede aldrig

nogensinde selv at tage os af Jagten, idet vi saa ofte, vi følte Trang til at fodre vore Hunde eller selv at spise, nød godt af hans Færdigheder som dreven Sæljæger.

Vor Ankomst til Thule fandt Sted den 17. Juni, idet vi maatte tilbagelægge den sidste Strækning fra Kap York og til North Star Bay over Indlandsisen, idet Isen langs med Crimson Cliffs og omkring Kap Atholl forlængst var gaaet« (s. 8–9).

Og nu til Knud Rasmussens beskrivelse af Melvillebugten, et område, der med sit rige dyreliv også i dag er af enorm betydning for fangerbefolkningen i både Upernavik-distriktet og i Thule-distriktet.

Det karakteristiske fjeld Kuvdlorssuaq, Djævelens Tommelfinger, i den sydlige del af Melvillebugten. I nærheden ligger der en bygd med samme navn. Foto: Regitze M. Søby.

Melvillebugten

1. Historie

Den første, der passerede Melvillebugten, var William Baffin på sin berømte rejse i 1616; men da han allerede et stykke forbi Devils Thumb gik til søs for ikke at se land igen før ved Kap Duddley Digges ca. 75 km nordvest for Kap York, skulle hele den egentlige Melvillebugt forblive ukortlagt, indtil John Ross i 1818 fulgte kysten fra Devils Thumb og gav os den første kortskitse. Strengt taget er det kun strækningen mellem 75 12 n.br. og 76 n.br., altså strækningen mellem Red Head og Kap York, som Ross gav navnet Melvillebugten efter den daværende chef for det engelske admiralitet. Dog

forekommer det mig i de sidste år at være blevet praksis at kalde kysten helt nede fra Holms Ø og op til Kap York for Melvillebugten.

Skønt Melvillebugtens opdagelse således må henføres til Baffins rejse i 1616, er det dog først efter Ross's rejse, at den får betydning for skibsfarten og hvalfangsten i hele sin udstrækning, thi Baffins beretninger om de ypperlige fishing grounds langt nordpå måtte først bekræftes af en anden, før de blev troet, og hans færd op til 79 n.br. havde været så utrolig og dristig gennemført, at der måtte hengå over 200 år, før andre polarfarere turde tage hans rute op i hele dens udstrækning. Hvalfangerne nøjedes derfor i begyndelsen med at gå op til

egnen om Devils Thumb, hvor de gennem flere generationer havde rigelig fangst, og det har ikke været så ganske få skibe, der fristede lykken heroppe i isen. På Ross's rejse i 1818 var der ikke færre end 45 store sejlere, der fulgte hans kølvand omtrent op til Read Head. Det er i det hele taget meget betydeligt flåder, der samlede har jaget i disse egne, og gamle beretninger melder om, at der har været forår, hvor indtil 60 skibe kunne ligge samlede udenfor Nûgssuaq ved Ūmánaq-fjordens munding for at vente på passage gennem resterne af kystens vinteris.

De gamle hvalfangere plejede at bejle Melvillebugten på den tid, vinterisen endnu lå fast langs kysten i en bredde af 60–300 km. På den tid har den sammenskruede pakis ude i Baffinbugten forlængst revet sig løs i store flager og driver nu frem og tilbage for de skiftende vinde. Dette gør, at der altid med norden- eller fralandsvind mellem pakisen og vinterisen danner sig en bred rende af åbent vand, der går fra Holms Ø nordover til Kap York langs med småøerne, dog ofte afbrudt af spærringer med tværgående flager. Hvalfangerne passerede i reglen Upernivik i slutningen af maj for at sætte over Melvillebugten i juni. Man gik da stadig langs med den faste is, og såfremt en pludselig storm ude fra vest eller sydvest begyndte at skrue Baffinbugtens løse isflager ind mod vinterisen, gjaldt det om hurtigt at søge dækning i en ishavn. Ikke for intet var Melvillebugten frygtet som farvand, thi selv de største skibe knustes, når de kom ind i skruningerne, og vinden kan opstå hastigt og uden varsel.

I 1819 blev ikke mindre end fjorten hvalfangere skruet ned på denne måde, i 1821 elleve og i 1822 syv, i 1830 nitten. Clemens R. Markman giver i sin bog: *The Treshold of the Unknown Region*, hvorfra ovennævnte tal er taget, følgende skildring af besejlingen i 1830:

Den 19. juni drev en stærk storm af s.s.v. masser af is ind i Melvillebugten og klemte hele flåden ind mod vinterisen omtrent 40 miles syd for Kap York. Om aftenen tog stormen til igen, og is-skruningerne begyndte at hobe sig op oven på hinanden. En stor isskosse væltede indover de ulyksalige skibe, og følgerne heraf var ubeskrivelige. I løbet af et kvarter blev adskillige stolte skibe forvandlet til vragestumper. Med øredøvende brag rev isen skibssiderne op. Master faldt i alle retninger. Store skibe blev klemte flade og kastet med bredden ind mod isen. Besætningen havde lige akkurat tid til at springe ned på isen; men her må man ikke glemme, at der kun er en ringe for ikke at sige slet ingen fare for at miste livet i Melvillebugten. De skibsbrudne søgte tilflugt ombord hos deres mere heldige kammerater, thi det var lykkedes flere skibe at hugge sig dybe dokke ind i vinterisen. Selv om en enkelt hvalfanger forulykker, uden at noget andet skib er i sigte, kan de sikkert og nemt bjærge sig i både ned til de danske kolonier. Da den her skildrede katastrofe indtraf, var der over 1000 mand, der måtte slå lejr på isen, og der udfoldede sig det muntreste liv i teltbyen, for Jack havde fået ferie, og den sommer blev længe husket som det år, hvor det store »Baffinsmarked blev afholdt«.

Kiatagssuaq, Holms Ø, set fra Kuvdlorssuaq, Djævelens Tømmelfinger. Foto: Regitze M. Søby.

Da de tider kom, hvor de gamle sejl-skibe blev afløst af dampere, blev faren ved at besejle Melvillebugten naturligvis i høj grad forringet, thi man kunne nu dels i stille vejr forcere sig frem gennem isen. Dels kunne man også langt hurtigere end før søge sig passende tilflugtssteder under optrækkende uvejr; men snart var der ikke længere hval på de gamle fangststeder, og efter midten af forrige århundrede bliver Melvillebugten kun benyttet som en vej nordover, da skotterne nu søgte over til Jones Sound og Lancaster Sound, hvor de mest indbringende hvalfangststeder nu findes. Indtil de seneste tider anløb disse hvalfangere på udrejsen både Kap York og Saunders Ø, hvor de tiltuskede sig

skind af blåræv og bjørn hos de indfødte, der var lige så interesserede i handelen som hvalfangerne, der skaffede dem tran, våben og værktøj. Da hvalfangerne som regel kom samtidig med det arktiske forår i slutningen af juni, gav eskimoerne dem navnet *upernâgdliit*: »dem der har foråret hos sig«. I de sidste år er imidlertid hvalfangsten fuldstændig ophørt. Skibene, der kom med store besætninger på 80 mand, krævede så store omkostninger, at de forskellige selskaber, der drev fangsten særlig fra Dundee, Peterhead og Aberdeen, til sidst opgav bedriften, da skibene gang på gang havde foretaget den lange rejse uden resultat. De sidste hvalfangere, brødrene Adams med skibene »Mor-

ning« og »Diana« søgte forgæves fangst i 1911.

Få strækninger langs Grønlands kyst har i den grad været fast rutevej som Melvillebugten. Det var ikke blot hvalfangerne, der kom her, men også de mange ekspeditioner, der under kampen for Nordvestpassagen og Nordpolen skulle nordover, har måttet lægge deres rute her; men skønt vej gennem et helt århundrede er det dog først i de aller-seneste år, at denne interessante strækning på ca. 500 km er blevet tilfredsstillende kortlagt.

Indtil 1892 eksisterede der kun Ross's gamle kort fra 1818 med ganske få forbedringer foretagne af hvalfangerne; men da disse i reglen passerede i lang afstand fra land, var deres målinger og pejlinger ikke altid pålidelige. I 1892 foretog Nordmanden Eivind Astrup som medlem af en af Pearys ekspeditioner en hastig slædeekskursion sydover fra Kap York kun ledsaget af eskimoen *Qulutánguaq*. Det var oprindelig Astrups mening at køre helt ned til Upernavik Distrikt; men allerede ved Thom Øen bestemte han sig til at vende om, og det lykkedes ham derfor kun i nogen grad at forbedre kystkonturerne fra Kap York til Kap Seddon.

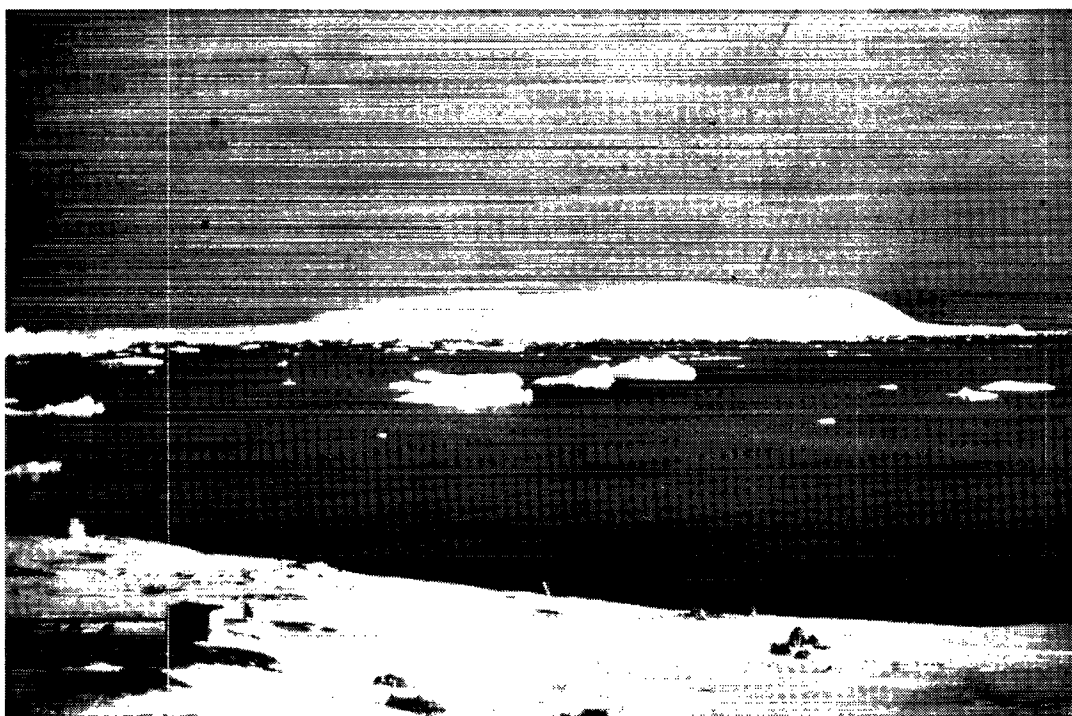
I 1903 passerede Mylius-Erichsen som leder af Den danske litterære Grønlandsekspedition Melvillebugten, der her for første gang berejstes med slæde i hele sin udstrækning. Ekspeditionens kartografiske resultat kunne dog ikke blive af nogen større grundighed, da det af hensyn til andre opgaver var dens formål at nå frem til mennesker så hurtigt som muligt. Det, der imidlertid

gør denne ekspedition banebrydende i denne sammenhæng, er den omstændighed, at slædefarten mellem Upernaviks norddistrikt og Kap York genåbnedes. Vel vidste man, at hele denne kyst havde været vandringsvej til det sydlige Grønland for de fra Amerika kommende eskimoer; men ruten var gået i glemme. Alt, hvad man kendte til is-forhold i Melvillebugten, havde man fra de skotske hvalfangerne, og da disse ikke altid passerede den, når isen var i opløsning og drift, mente man, at isen næppe var farbar for slæder. Det viste sig imidlertid, at her var et islag ypperligt egnet for hundekørsel, og der er da heller ikke siden 1903 gået noget år, uden at slæder har haft forbindelse mellem polareskimoerne og Upernivikkernes distrikt.

John Ross's flygtige kortskitse, Eivind Astrups og Mylius-Erichsens kartografiske forbedringer gav dog i sin helhed et ret utilfredsstillende materiale! Det må derfor siges, at den endelige og afsluttende kortlægning først udførtes på den II. Thule-ekspedition.

2. Geografisk beskrivelse

Hele Melvillebugten er en skærgård med overordentlig lidt kystland, idet indlandsisen de allerfleste steder falder helt ned til havet. Skærgården dannes næsten udelukkende af små lave gnejsøer, dog med enkelte højere partier, oftest bestående af uomdannede sure eruptiver som f.eks. Devils Thumb, Wandels Land, Melville Monument, Bryants Ø og den ejendommelige sorte fjældvæg, der findes ved Kap Melville. Længe før Den litterære Ekspedition gennemrejste Melvillebugten, er polareskimoerne på

Sagdleq, Bushmann Ø, set fra Savigsivik, en bygd i den nordlige del af Melvillebugten. Foto: Regitze M. Søby.

deres bjørnejagter kommet så langt sydpå, at de allerede fra gammel tid har haft navne på de mere fremtrædende partier. Holms Ø kendes således under navnet: *Kiatagssuaq*. Lige nord herfor findes en del nøgne gnejsholme, der som en barrikade følger selve kystens hovedlinie. Alle disse lave og ret ensformige øer bærer vidnesbyrd om tidligere bebyggelse. Overalt hvor man kommer i land, finder man de gamle husruiner, hvoraf de mest kendte findes på Ryders, Blocks, Amdrups og Gardes Øer. Den berømteste af alle øer her er imidlertid Devils Thumb, der har fået dette navn af hvalfangerne, fordi der på toppen af øen rejser sig en vældig kegle, der fra sin basis på 500 meter rager yderligere 350

meter i vejret. Set ude fra søen ser denne formation ud som en kæmpetommelfinger, der ud fra en knyttet næve strækker sig manende op mod himlen. Også Wandels Land umiddelbart inden for Djævelens Tommelfinger er et højt malerisk fjældland, der navnlig virker imponerende som baggrund for de udenfor liggende skærgårdsøer. Endnu er her landet domineret i kystens profil, selv om bræarmene stadig bliver hyppigere og hyppigere; men har man passeret Amdrups Ø og fået udsigt nord over, får hele kysten karakteren af én stor sammenhængende bræ, der kun afbrydes af enkelte mindre lande. Det kan her bemærkes, at disse vældige bræer i den sydlige Melvillebugt kun afsætter lave

regelmæssigt dannede isfjælde, medens de såkaldte »Melvillebugtsfjælde«, de store ujævnt kløftede kolosser, der virker så absolut dominerende blandt alle Grønlands isfjælde, stammer oppe fra egnen omkring Bushmann Øen.

Lige inden for Amdrups Ø ligger eskimoernes *Tugtulik*, det lille renland, en skaldet og bar kyststrækning, der går lige op i indlandsisen; men hvor der ikke desto mindre indtil for få år siden har levet rensdyr.

Følger man herfra de store hvide bræer, der skønne og blændende står som en mur om det indre af Melvillebugten, passerer man som næste land oplandet omkring Kap Seddon, der af eskimoerne har fået navnet *Tugtulgssuaq* eller Store Rensland. Forinden ligger dog Read Heads dominerende fjældknold, eskimoernes: *Naserssorfik*, d.e. udkigssted, inde på selve randen af indlandsisen. En række småøer af temmelig ensartet udseende: Hammers Ø, de Geers Øer, I.A.D. Jensens Øer, Depotøerne og Balles Ø følger kysten op i en afstand indtil en snes kilometer fra bræranden. Den indlandsis, der er fulgt på denne strækning, har som hovedgletcher Hayes Gletcher i Allison Bugt og Steenstrups Gletcher, af eskimoerne kaldet *Sermerssuaq*, lige syd for Kap Seddon. Spredt henover disse bræer findes *nunataq'er*, af hvilke Kløftet Nunatak langt inde i landet er den ejendommeligste. Den står her skarp og tvedelt som en sidste rest af et land, der senest overgav sig til isstrømmen, der endnu må vige til side for tindernes skærende æg. For de slædefarende et ufejlbarligt kendings-

mærke, et stykke stejl *nunataq*natur, der ikke ligner noget andet.

Det store Renland er et forholdsvis højt bjergland, der vel har enkelte venlige dalkløfter, men ingen egentlige dale. Det virker sammenlignet med Melvillebugtens andre lande stort og imponerende, barrikaderet af bræer til alle sider. I året 1905 blev det for polar-eskimoerne genopdaget af bjørnejægeren *Uisákavsak* og har siden været den eneste faste boplads syd for Kap Melville. Her findes ikke mindre end ca. 50 ruiner af stenhuse fordelt på tre forskellige steder tæt ved hinanden ind i en lille fjordvig. Efter alt at dømme har stedet hævdet sig som en hovedplads i Melvillebugten under eskimovandringernes tid. I alle køkkenmøddinger findes en mængde knogler af bjørn, sæl, hvalros og narhval, og det er ikke sjældent, at man finder hele dynger af narhvaltænder i ruinerne. I oplandet fandtes ikke få rener, der endog udvandrede til de ganske små omliggende øer, hvor de mærkeligt nok syntes at trives fortræffeligt på disse øers rige vegetation. Desværre fik de kun en kort levetid efter opdagelsen, thi de er nu udryddede gennem de forløbne ti år. Yderst af alle øer ligger de små flade Brownes Øer 40 km skråt ud for Kap Seddon, om foråret et yndet ægsamlingssted for renlandets beboere.

Medens Det store Renland, der er jævnt og afrundet i sine former, således ikke særtegnes af karakteristiske fjælde, er dette derimod tilfældet med den bræsprængte fjældbarriere, der strækker sig mellem Kap Seddon og Kap Walker, kaldet *Nûgssuaq*, d.e. det store næs. Passerer man et godt stykke til søs, ser man

en rund kreds af høje, spidstakkede fjelde samlet om en fritstående søjle, der virker som et kæmpemæssigt monument. Disse fjældpartier står imidlertid så isolerede over for jævne bræis, der overalt er dominerende, at de virker yderst forskelligt fra de forskellige sider, hvorfra de ses. Kommer man dem derfor nærmere, er der to af hovedfjældene, der tegner sig som kvindeskikkelser med *amaut*, og eskimoerne har derfor givet dem navnet: *Nálungialigssuit* c: Kvinderne med spædbørnene på rygposerne.

Nordvest herfor ligger øen Melville-monument, der set ude fra rejser sig som en fritstående støtte lige op af havet. De realistisk anlagte eskimoer har givet den navnet: *Usûssarssuaq* (den store penis-lignende).

Langt ude til søs omkring 40 km ud for Kap Walker ligger den isolerede Thom Ø, eskimoisk *Qapiarfikssalik*. *Qapiarfik* er et stykke træ eller forarbejdet hvalben med to korte fødder bagtil, en skrabebænk hvorpå man borttager spækket af kødsiden af skindene. Set nordfra ligner Thom Øen en sådan *qapiarfik* og har derfor fået navnet: Øen med skrabebænken. I hvalfangsttiden blev denne ø, som ligger omtrent midtvejs mellem Holms Ø og Kap Melville, ofte besøgt af skippere, der ønskede at få oversigt over isforholdene, og en stor udkigssvarde på dens top er endnu et minde om disse tider. Her findes otte eskimoiske husruiner inde i en lille venlig vig, og pladsen bærer i et og alt præg af at have været et ypperligt fangststed. Her er mængder af sæler på isen om foråret. Om sommeren er her mange narhvaler, og så snart isen lægger sig om efteråret,

går det store bjørnetræk lige her forbi. Sydøst for Thom Øen ligger de små Sabine Øer, *Sâtut*, de flade, hvor der ligeledes findes velbevarede ruiner. De anløbes af de fleste søfarende, da det åbne vand altid går ind til dem.

Medens strækningen Holms Ø til Kap Seddon som nævnt er en eneste stor gletcher, kun afbrudt af enkelte små landøer, er strækningen Kap Seddon-Kap Walker et mere udpræget kystland afbrudt af bræer. De vigtigste lande her er Astrups Kystland og selve Kap Walker Landet, som ses på lange afstande, golde og vindblæste, kun oplivede af solen, der ene kun få deres blanke sider til at stråle i farver. De vigtigste gletcherer er opkaldt efter Nansen og Nordenskiöld.

Thom Øen danner en foreløbig grænse til al tidligere bebyggelse. Mens man finder husruiner på alle småøerne ud for Kap Seddon, træffer man nu ikke husrester, før man når helt frem til Kap Melville og Buschmann Øen. Dette har til dels sine grunde i, at de øvrige øer er stejle og utilgængelige. Af disse hæver Bryants Ø sig stejlt op af havet, og det er kun med største vanskelighed, at man kan klatre et stykke op og få udsigt. Det er et yndet sted for bjørne, der ofte lægger sig i hi ved de utilgængelige sne-driver. Navnet *Apugssavik*, d.e. indesneningssstedet, har den fået, fordi bjørnejægerne fra Kap York engang blev indesneedt her og gennem et par måneder ikke kunne arbejde sig hjem til Kap York. Under ventetiden slap føden op for kvinderne, og under forsøg på at redde sig nord over til andre bopladser frøs mange af dem ihjel, således at da

mændene endelig kom igen og skulle se efter deres koner, fandt de kun langs kysten friske menneskeknogler, der var afgnavede af ræve.

Inden for Bryants Ø ligger de to meget karakteristiske Leven- og Balgoni-Øer, der kaldes *Igssúsarssuit* (de testikel-lignende), ligeledes høje utilgængelige fjældøer.

Fra Kap Walker og til Kap Melville aftager den egentlige Melvillebugts karakter gradvis. De første store bræer, Kong Oscars og Pearys Gletchere, er endnu typiske med deres mægtige ismasser i forhold til de små *nunataq'er*; men som man kommer længere vester i, tager landet i alt fald set ude fra mere og mere magten fra isen, der må nøjes med passager gennem smalle kløfter, der synes overladt den godvilligt af landet. I virkeligheden er en stor del af landet øer, der ligger og dækker for flere ret dybe fjorde, opfyldt af *sikússaq* (savjøkkel), og med sine stærkt svungne gnejskonturer minder om et fuldstændigt alpelandskab. Bagud, hvor det er dækket af bræen, hæver landet sig og samler sig i Mount Haffner til den højeste top i omegnen. Uden at nå frem over isdækket dominerer denne mægtige kegle den ganske Melvillebugt og ses milevidt i klart vejr, medens den under optrækkende uvejr omkranses af skjulende skydækker.

Hvor meget land, der i grunden findes her inde, vides ikke bestemt. Sikkert er det, at store skarer søkonger (mergulus alle) trækker ind over kysten og forsvinder i det ukendte. Det fortælles, at to gamle polareskimoer, der ville søge deres fugles ynglesteder, kørte ind over bræranden; men de vendte aldrig til-

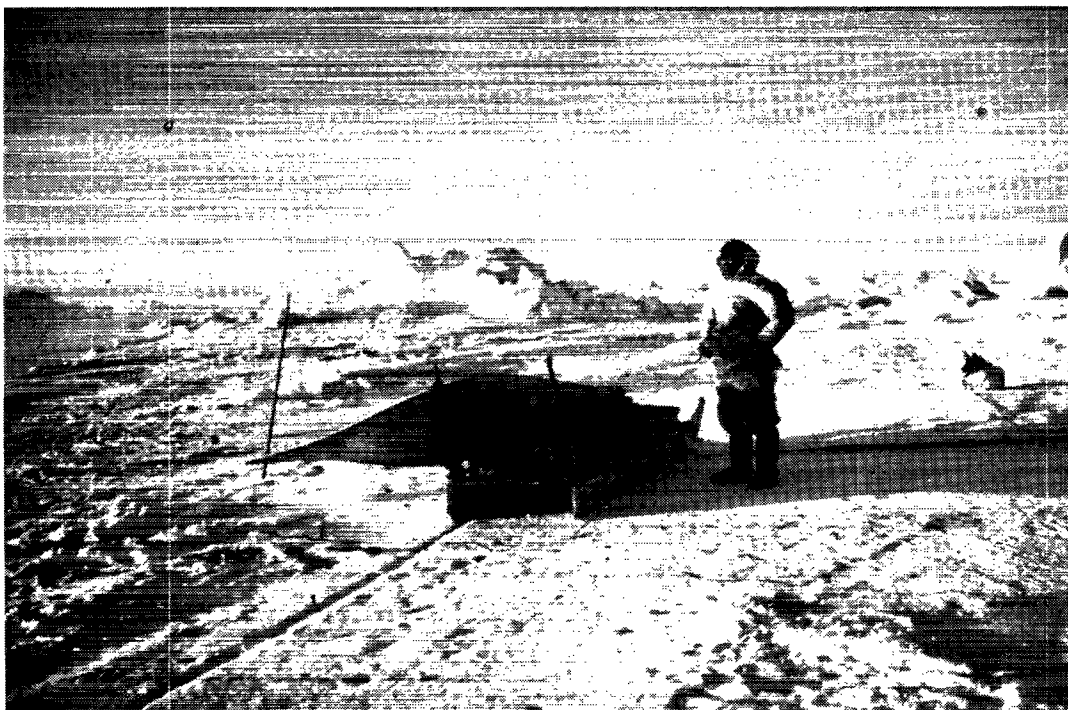
bage, og gåden venter fremdeles på sin løsning.

Nordøst for *Igssúsarssuit*, omtrent ud for den mægtige brætop Mount Haffner, ligger en stor øgruppe, som de indfødte under ét kalder *Qeqertat* (øerne). De vigtigste af alle disse lande ville egne sig fortræffeligt til bebyggelse; men mærkeligt nok er der ikke fundet en eneste husruin. Dette har antagelig sin grund i, at sneen længere hen på året lægger sig så dybt omkring dem, at fangerne i løbet af vinteren ville sne inde, således at alle fangstchancer ødelagdes; thi det er således, at hele dette område overalt er ufarbart fra februar til midten af juni.

Mod vest afsluttes den egentlige Melvillebugt af Kap Melville, en stor, sort stejl fjældvæg (*Ivnalugssuaq*), der løber ud i lave næs, der er adskilt fra hverandre ved lave overkørselssteder, der har givet dem navnet: *Navdlortaq* (det der er knækket over). Her findes en del gamle og nye bebyggelser.

Forinden vi er nået så langt frem som til Kap Melville, har kysten imidlertid mellem Kap Murdoch og Kap Melville trukket sig ind i en stor dyb havarm med store gletchere: Morells, Gades og Mohns Gletchere, der navnlig på nordvestsiden har hel anden karakter end de landskaber, man er vant til at se i Melvillebugten eller i Grønland overhovedet; thi bag om gletcherne går spids-takkede vilde fjælde, der danner en overordentlig malerisk baggrund for isen, der ikke ulig den antarktiske isbarriere går ned i bugten med ganske jævne fald.

På sydvestsiden af denne omtalte indskæring ligger den lille ø *Agpaliarssuit*, der danner den yderste grænse mod syd

*En fanger – Nukâraq – ved iskanten i februar måned i nærheden af Ivnânganeq, Kap York.
Foto: Regitze M. Søby.*

for den lille søkonges rugesteder i større mængder.

Selve Kap Melville landet, der har form som en ret vinkel, er mod syd forbundet med hovedlandet ved en ganske smal tange, der er overskyttet ved højvande, men er tørlagt ved laveste vande. Ude på den lave sydkyst af dette land ligger ved selve *Navdlortoq* en del bopladser, af hvilke flere den dag i dag tages i brug af folk, der vil ligge nærmest bjørnejagten i Melvillebugten.

En god dagsrejse til søs fra Kap Melville ligger en stor isfjældsbanke, der er et yndet revier for de driftigste bjørnejægere, idet de største bjørne siges at holde til her. Banken, der i sin tid fastlagdes af Mc Clintock, kaldes for *Qôrfîr*,

d.e. det sted, hvor man lader sit vand, thi det fortælles, at i gamle dage, da menneskene heroppe var meget strenge i deres religiøse vedtægter, var det ikke kvinder, der havde aborteret, tilladt at lade deres vand på isen for ikke at fornærme den stor kvinde, der sender sine fangst dyr ud til menneskene. Når de var på rejse, måtte de derfor, når de var i trang til vandladning, gå op på et isfjæld, der dog minder om land, hvorfra det stammer. Derfor var denne isfjældsbanke god for sådanne kvinder på rejse på grund af de mange isfjælde, der her er samlede.

Et blik på kortet viser, at Melvillebugten fra Holm Ø og i en bue mod nordvest begynder som en i det store set

ubruds kyst uden større indskæringer. Det første brud på linien har vi i indskæringen mellem Kap Murdoch og Kap Melville, en indskæring vi passende kunne kalde Barrierebugten. Går man imidlertid de sparsomme landrester nærmere efter, fremgår det tydeligt, at også i den sydlige og midterste del af Melvillebugten engang har været meget betydelige fjordkomplekser, som nu blot er begravet i indlandsisen. *Nunataq'er*, som må betragtes som de sidste rester af fjordenes højeste randfjælde, viser overalt vej. Således har der, blot for at nævne nogle navne, været fjorde ved Steenstrups Gletcher, Dunira Bugt, Nansens, Kong Oscars, Pearys, Rinks og Døcher Smiths Gletchere. I Barrierebugten træffer vi på den første større rest af de forhenværende indskæringer, og disse fortsættes da tydeligt helt frem til Kap York. Det er i alt fald absolut givet, at strækningen Kap Murdoch-Kap York engang har bestået af store og dybe fjordkomplekser, der i sin vilde skønhed sikkert har overgået alt, hvad vi nu kender i Grønland. Herom bærer alle *nunataq'er* rigt vidnesbyrd, disse *nunataq'er*, der inden for de nuværende bassiner strækker sig langt ind over indlandsisen som de sidste mærkepile for det land, der forsvandt.

En af de største og i enhver henseende interessanteste indskæring er den, vi træffer mellem Kap Melville og *Akuliaruseq*. Mundingsfjældene her er middelhøje og ikke særlig udprægede, således som det ofte kendes fra andre grønlandske fjorde. Længere indad viser *nunataq'erne*, at landet engang har hævet sig indefter for antagelig atter at sænke

sig ned til jævnt land, der dannede fjordens bund, således som ved Søndre Strømfjord i Sydgrønland.

Denne bugt, som kaldes Meteorbugten, er bleven verdenskendt derved, at der her er fundet fire store meteorsten så tæt ved hinanden, at de antagelig må stamme fra samme fald. Allerede Ross fandt de indfødte i besiddelse af knive dannede af nogle sten beliggende på Meteorite Øen og Ironstone Mount. Der blev gentagne gange forsøgt at bringe dem hjem, således også fra dansk side; men to ekspeditioner med dette formål, præsten Kristoffersens og senere Myhres, var så rørende og barnlige i hele deres anlæg, at de løb ud i sandet.

Nordenskiølds ekspeditionsskib »Sofie« gjorde i 1882 under Nathorst forsøg på at nå frem til dem, men måtte opgive på grund af isvanskeligheder. Først Robert Peary gjorde noget alvorligt for at få dem ført hjem, som han havde fået nys om, og efter fire års energisk arbejde med at bane vej for dem ned til kysten, få dem derned og ombord, lykkedes det ham i 1897 at føre tre til Kap York. Den største af dem vejede ca. 30 tons.

I 1914 konstaterede jeg atter en stor meteorsten beliggende på toppen af forbjergene *Savik*; men denne ligger så ubekvemt, og isforholdene her i de seneste år har været så uregelmæssige, at den endnu ikke er bragt hjem.

I fjordmundingens vestside findes to større øer, den før omtalte Meteorite Ø, eskimoisk *Savigsivik*, d.e. stedet med jernstenene, som er en yndet boplads for eskimoer, da hele øen er en syngende rugeplads for søkongen. Sønden herfor ligger Bushmann Øen som vestgrænse

for en stor isfjældbanke. Polareskimoerne regner med, at Melvillebugten eller *Qimugseriarssuaq*: »Den store slædevej« begynder her. Øens eskimoiske navn er *Sagdleg*: »Den yderste«, og den består lige som de andre Melvillebugtens øer af gnejs. Skønt den er gennemskåret af en lokalbræ, der næsten deler øen i to dele, virker den dog navnlig ved den gamle boplads på sydvestsiden overordentlig frodig. Ved den østre ende af øen findes en meget stor og meget dyb fjældhule, der ofte yder den slæderejsende nattely eller beskyttelse mod uvejr.

Endnu er der at nævne, at der inde bag halvøen *Savik* ligger en efter forholdene ret stor sø, *Egaluit* (laksene), hvor der om efteråret stikkes ikke så ganske få laks specielt af bjørnejægere, der rejser forbi. Her inde i bunden af Meteorbugten findes en overordentlig stærkt producerende bræ, Yngvar Nielsens bræ, en af Melvillebugtens mest producerende, som til stadighed holder Bushmann Øens isfjældbanke med frisk tilførsel.

Den sidste at de store fjordkomplekser i denne rækkefølge er selve Kap York Bugten, der atter er delt i to store fjorde, Sidebriksfjorden (*Igdlarssugssuaq*) adskilt fra »De døde Fjord« ved det store stejle forbjerg, *Akuliaruserssuaq*. Begge fjorde er udpræget døde fjorde, d.v.s. fjorde, der er dækket af så godt som uproducerende indlandsis, der strækker sig langt ud fra landet i *sikûssaq*. Skønt selve landet er forsvindende i forhold til den is, der omgiver kysten, står den smule, der findes, dog med stejle, snebare randfjælde så karakteri-

stiske, at den, der kommer sejlene eller kørende ind i Kap York Bugten, får indtryk af mere land, end der findes. Disse to indskæringer med deres mange *nunataq'er*, der fortoner sig indover land, er de mest udprægede rester af store fjorde, vi har i Melvillebugten.

I munden af selve Kap York Bugten findes to store stejle øer, Salve Ø og George Ø, af eskimoerne kun kaldet *Qeqertat*, d.e. øerne. På dem begge findes gamle bopladser; men kun den nordligste, der forøvrigt er den stejleste og utilgængeligste, er nu beboet. *Igdlarssugssuaq* har fået sit navn, fordi den i sin tegning har virket på eskimoerne, som en mægtig sidebriks til selve Kap York Bugten. Dens indre synes at være uden bevægelse og kun befares hele sommeren igennem med slæde, blot smelt hullerne i isen ikke bliver for store og dybe. Der fører da også en mængde slædeveje fra bopladsen på Salve Øen, der traverseres over en lokal bræ. Man kan længe før det egentlige islæg køre bag om til indlandsisen og enten komme ned til Meteorbugten bag om *Akuliaruseq*, eller man kan køre nord over, sætte bag om *Akuliaruserssuaq* ned i »De døde Fjord« og enten køre over *sikûssaq'en* omtrent til selve bopladsen Kap York eller ad *Puissilik* over indlandsisen til Thule.

Medens isforholdene inde i Sidebriksfjorden således gennemgående er rolige og uforanderlige, er dette ikke tilfældet med »De døde Fjord«, i hvis indre der findes en meget livlig bræ, der blot ikke får lejlighed til at afgive sin produktion, fordi alle kalvinger spærres af den vældige *sikûssaq*. Det indre af denne fjord er

derfor fuld af revner og ganske ufarbar. Navnet »De dødes Fjord« har den fået, fordi eskimoerne ved Kap York engang under en epidemi flyttede herind for at flygte for døden; men det fortælles, at døden fulgte efter, og alle udflytterne omkom. Mærkeligt ved Kap York Bugten er, at hele vestkysten dannes ikke af land, men af brærand, idet denne ligger uden for fjældlinien, der ganske vist har fjordrands karakter, men har en bræbræmme stående som et vældigt fodstykke foran sig.

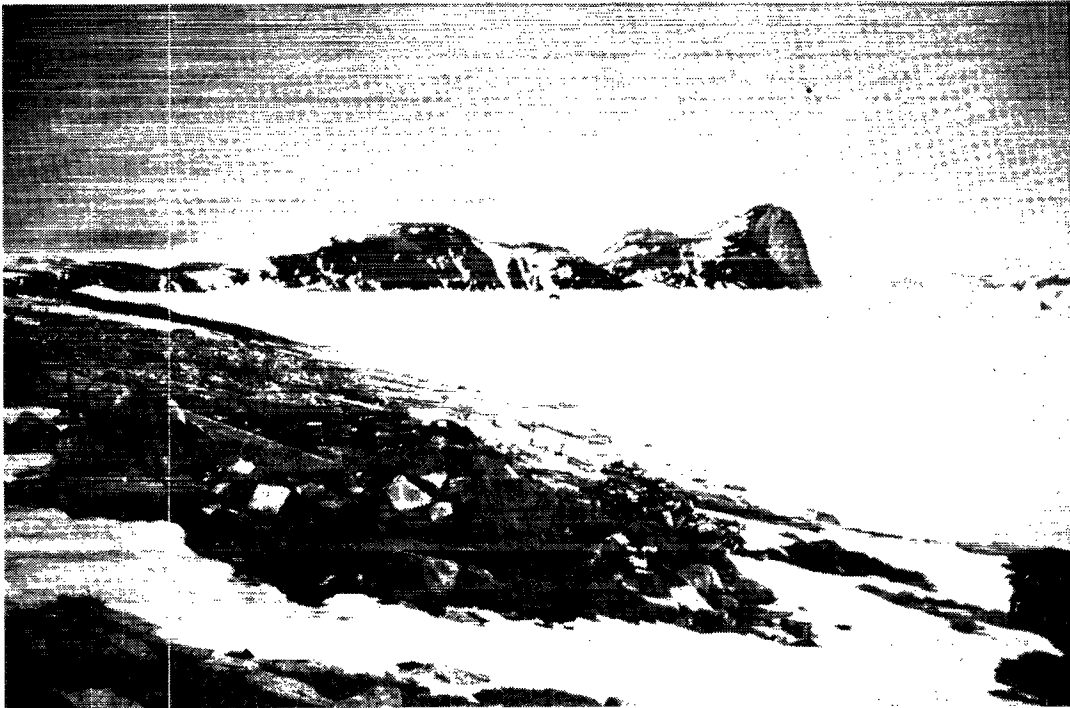
3. Isforhold og dyreliv

Isforholdene i Melvillebugten står i så nøje sammenhæng med erhvervsforholdene, at det vil være naturligt at skildre dem under ét. I et nogenlunde normalt år kan man regne med, at Melvillebugten er isfri i august måned. Med isfri forstår man her, at vinterisen langs land er brudt op og giver mulighed for sejlads. Egentlig isfri er Melvillebugten selvfølgelig aldrig, idet her ikke blot altid er store flåder af både svømmende og grundstødte isfjælde; men man må også være forberedt på, at drivende vestis kan opfylde farvandet, så snart det i nogen tid har blæst vestenvinde eller sydvest. Har derimod vindene inde fra indlandsisen været fremherskende i nogen tid eller også norden, er der åbent farvand langs med land. Dog må man også herinde regne med betydelige mængder af kalvis, der ofte kan blokere alle indskæringer.

I den korte sommer er der i august med åbent vand usædvanlig gode chancer for kajakfangst ikke blot på almindelige sæler, men også på narhvaler. Disse

sidste opholder sig dels uden for bræerne. Dels trækker de i store stimer langs med kysterne af de få isfri lande og er for den øvede fanger et forholdsvis let bytte. En sjælden gang kommer også træk af hvalros sydfra; men det er dog ikke så ofte. Slædekørselen hører først op i midten af juli. I august kommer afbrydelsen med det åbne vand; men allerede i midten af september begynder nyisen at lægge sig kraftigt ud for bræerne mellem Kap Melville og Kap Murdoch og andre lignende steder, hvor vinterisen ikke helt går op, at slædefart med jagt på isbjørne igen kan begynde. Dog først i oktober måned på grænsen af november kan man regne med, at større bugter og fjorde er farbare, og i slutningen af november er vejen åben fra Kap York til Uperniviks nord-distrikt. I denne tid har man oftest ideelt slædeføre. I januar-februar breder isen sig udefter; men efterhånden som sneen falder, og havets pres udefra gør den mere opskruet, plejer slædefarerne som oftest at følge en revne, der går omtrent i en lige linie fra Bushmann Ø til Holms Ø. Langs med denne revne findes altid jævn og nylagt is. Åbningen i isen, der kan være smal som en flod, kaldes af eskimoerne for »Havets Mund«, thi herigennem, siger de, åbner det store isbundne hav. Denne »Havets Mund« bliver til på en ganske naturlig måde, idet den danner grænsen mellem den fastliggende is og de endnu ikke sammenfrosne flager længere til søs.

I april og maj falder der ikke så lidt sne i Melvillebugten, og dette gør slædekørselen meget besværligt; men allerede i juni måned tør isens overflade så

Husruiner ved Navdlortoq, Kap Melville. I baggrunden skimtes Iunalugssuaq, Sorte Fjældvæg, et karakteristisk fjeld i den nordlige del af Melvillebugten (fotograferet i juni måned). Foto: Regitze M. Søby.

meget under solens stråler, at den i løbet af natten fryser til en fast skorpe, som kan bære, og henover dette glimrende føre kan man da tilbagelægge meget lange hurtigt kørte distancer. Samtidig begynder havet at blive levende og æde sig længere og længere ind mod land, mens bræerne under forårstøbruddet kommer i bevægelse og presser på udefter, så at der danner sig brede revner ud for alle gletchere. Dette er optakten til forår og sommer i Melvillebugten. Ingen andre steder i Grønland er der en sådan rigdom af sæler som her på denne tid, hvor de ligger over hele havisen, døsig i solvarmen som drysset ud af en usynlig hånd, dovne og madtunge, et let bytte for jægeren, og lidt senere hen når

sydveststormene danner vej for iskanalerne, og bræernes kalvinger begynder at sætte drift i vinterisen langs med kysterne, kommer de store stimer af narhval og hvidhval sydfra eller ude fra Baffinbugten og fylder sunde og fjorde med deres pusten. Samtidig samler søfuglene sig om skærgårdene i store flokke: Skrigende måger, pibende tejster og lomvier og tungsindigt syngende edderfugle. Edderfuglene ruger på næsten alle de mindre af Melvillebugtens øer.

Men det fangstdyr, der mere end noget andet spiller en rolle for jægerne i Melvillebugten, er dog bjørnen. Om efteråret, når flagerne begynder at fryse sammen, og nyisen bliver tyk nok til at

Savigsivik, et efterårsbillede. Foto: Regitze M. Søby.

bære, kommer den ude fra det åbne hav. Den søger da ind mod brærandene, hvor de små våger, som sælerne også holder til i, er yndede opholdssteder. Den er som regel fed og veltilpas efter sommerens jagter og feder sig yderligere efterårstiden igennem. Kun selve mørketiden synes at være en svær tid for den. Den savner dagslyset og befinder sig, hvis den ikke er gået i hi, på store vandringer snart ind mod indlandsisens vældige skruninger, snart udefter mod havet, hvor den ofte kan have held til at komme over en sæl; men så snart lyset atter vender tilbage, kommer det store dobbeltræk i slutningen af februar. Forårets nye bjørneunger begynder da deres livsvandring sammen med de magre

mødre. De skal udefter mod åbent vand for allerede, mens de er små, at vænne sig til at svømme. Med rørende samvittighedsfuldhed driver moderen dem da udefter til steder, hvor isen allerede er i drift, og hvor der ikke lurder farer fra menneskene.

Men de gamle bjørne, helst de store hanner, der måske har fået lidt slidte tænder, søger i modsætning til ungdommen ind til bræerne, hvor det på den tid vrimler med fede og møre sælhvalpe.

Få steder har jeg som i Melvillebugten fundet boplads, hvor både mennesker og hunde havde så trygge livsvilkår, at der intet manglede året igennem. Ved bopladsen Kap Seddon var som regel

4–5 huse, og fangerne havde i gennemsnit nedlagt 15–29 narhvaler og 80–100 sæler i løbet af forår og sommer. 4–6 bjørne regnedes for at være godt for en jæger i sæsonen. Med god økonomi plejede det kød, der repræsenteredes af disse fangstdyr, at slå godt til mørketiden igennem, så at der endog blev råd til en udstrakt gæstfrihed over for alle de bjørnejægere oppe fra egnene ved Kap York, der strejfede bopladsen som konkurrenter.

teredes af disse fangstdyr, at slå godt til mørketiden igennem, så at der endog blev råd til en udstrakt gæstfrihed over for alle de bjørnejægere oppe fra egnene ved Kap York, der strejfede bopladsen som konkurrenter.

Litteratur om Den 2. Thule-ekspedition

- 1918 Den II Thule-Ekspedition til Melville-Bugten og Grønlands Nordkyst 1916–1918.
(Geografisk Tidsskrift, 24. Bind, 1917–1918, København).
- 1913 Knud Rasmussens og Peter Freuchens Rejser i Nordgrønland.
(Geografisk Tidsskrift, Hefte II, 22. Bind, København).
- 1914 Om Den II Thuleekspedition over Indlandsisen til Adam Biering Land og Fundet af Savik-Meteoriten.
(Geografisk Tidsskrift, Hefte VI, 22. Bind, København).

Rasmussen, Knud

- 1916 Den II Thule-Ekspedition til Nord-Grønland.
(Geografisk Tidsskrift, 23. Bind, 1915–1916, København).
- 1918 Den II Thule-Ekspedition til Grønlands Nordkyst 1916–1918.
(Naturens Verden – August).
- 1918 Plans for the Second Thule Expedition to North Greenland.
(The American Museum Journal, May 1918, Vol. XVIII, No. 5).

- 1918 Second Thule Expedition under Knud Rasmussen.

(The American Museum Journal, Vol. XVIII, No. 5).

- 1919 Grønland langs Polhavet.
(Kjøbenhavn & Kristiania)
- 1919 The Second Thule Expedition to Northern Greenland.
(The Geographical Review, No. 8, New York).
- 1919 Scientific Results of the Second Thule Expedition to Northern Greenland 1916–1918.
(The Geographical Review, No. 8, New York).
- 1921 Journeying Into the Unknown Arctic Snows.
Knud Rasmussen's Second Thule Expedition (1916–1918).
(THE SPHERE, May 14).
- 1927 Report of the Second Thule Expedition for the Exploration of Greenland from Melville Bay to de Long Fjord 1916–1918.
(Meddelelser om Grønland, Bd. 65, No. 2, København).
- 1932 Polarforskningens Saga.
(København).

Wulff, Thorkild

- 1934 Grönlandske Dagböcker.
(Stockholm).